

## OLIIY TA'LIM MUASSASALARIDA OMMAVIY SPORT O'YINLARINI RIVOJLANTIRISH STRATEGIYALARI

**Meliyev Kaxramon Xusanovich**

*O'zbekiston jurnalistika va ommaviy*

*Komunikatsiyalar universiteti*

*Ijtimoiy- gumanitar fanlar kafedrası o'qituvchisi*

**Annotatsiya:** O'zbekiston Respublikasida jismoniy tarbiya va sport tizmiga e'tibor tobora ortib bormoqda. Yangi islohotlar asosida sport salohiyati yuqori bo'lgan avlodni tarbiyalash, yoshlarni sog'lom va barkamol qilib voyaga yetkazish davlat siyosatining muhim yo'nalishlaridan biriga aylangan. Oliy ta'lim muassasalarida jismoniy tarbiya va ommaviy sport o'yinlari yoshlarning intellektual, ijtimoiy va fiziologik salomatligini mustahkamlashda, ijtimoiy muhitni sog'lomlashtirishda muhim rol o'ynaydi. Shu sababli ommaviy sport o'yinlarini rivojlantirish strategiyalari masalasi yuqori ahamiyat kasb etadi.

**Kalit so'zlar:** Oliy ta'lim muassasalari, ommaviy sport o'yinlari, sport strategiyalari, sport infratuzilmasi, talabalar sporti, sog'lom turmush tarzi, sport tadbirlari, sport to'garaklari, jamoaviy sport, yoshlar sporti.

Oliy ta'lim muassasalarida talabalar salomatligi va bo'sh vaqtlarini samarali tashkil etish uchun sport o'yinlariga keng imkoniyatlar yaratish zamon talabi hisoblanadi. Bugungi kunda yuqori malakali sportchilarni yetishtirib chiqarish, xalqaro maydonda mamlakat nufuzini oshirish, iqtidorli yoshlarni har tomondan qo'llab-quvvatlash, sport infrastrukturasini zamonaviylashtirish kabi vazifalar bilan bir qatorda, ommaviy sport o'yinlarini chin ma'noda rivojlantirish davlat va jamiyat oldida turgan ustuvor vazifalardan biridir. Sport o'yinlarini rivojlantirish strategiyalarini ishlab chiqish, real hayotga tatbiq etishda bir qator omillarni hisobga olish muhimdir. Avvalo, a'lo darajadagi sport infrastrukturasini yaratish zarur. Bu boradagi harakatlar sport zallarini, stadionlarni, zamonaviy anjomlar bilan jihozlangan sport maydonlarini barpo etishdan iborat bo'lishi kerak. Mutaxassislarining fikricha, yagona sport tizimi asosida oliy ta'lim muassasalari uchun maxsus o'quv rejalari ishlab chiqilishi kelajakda yuksak natijalar beradi. Talabalar uchun turli xil o'yin turlari bo'yicha guruhlar, to'garaklar va sport klublari tashkil etish zarurati borligi shu yo'sinda namoyon bo'ladi [1].

Ommaviy sport o'yinlarini rivojlantirishda yuqori malakali, tajribali murabbiylarning roli katta. Oliy ta'lim muassasalarida sport o'yinlari murabbiylari uchun zamonaviy o'quv-uslubiy kurslar, malaka oshirish dasturlari tashkil etilishi kerak. Shu bilan birga, sportda ilg'or tajribalarni o'rganish va joriy etish orqali

natijadorlikni oshirish mumkin. Sportchi bo‘lishga qiziqqan yoshlarga namunali sharoit va ijtimoiy imkoniyatlar yaratish, ularni sportga keng jalb qilish, bilim va ko‘nikmalarini oshirish ommaviy sport harakati uchun zamin bo‘lib xizmat qiladi. Oliy ta‘lim muassasalarida sport o‘yinlarini rivojlantirish strategiyalarining asosiy yo‘nalishlari sport jihatidan sog‘lom muhitni yaratishda, sportchilar orasida sog‘lom raqobatni shakllantirishda, ilmiy va metodik asoslarni takomillashtirishda ko‘rinadi. Sport o‘yinlarining asosiy turlarini: futbol, voleybol, basketbol, tennis, gandbol va boshqa sport o‘yinlarini rivojlantirish orqali yoshlarda vatanparvarlik tuyg‘usini shakllantirish, ularni jamoaviy ishga va do‘stona muhitga jalb qilish zarurati ham tobora muhim ahamiyat kasb etmoqda [2].

Sport o‘yinlarini rivojlantirish strategiyasining yana bir muhim jihati - zamonaviy axborot va kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanishdir. O‘zbekiston oliy ta‘lim muassasalarida sport bo‘yicha interaktiv dasturlar, onlayn mashg‘ulotlar, virtual seminarlar va ilmiy tadbirlarni keng yo‘lga qo‘yish ommaviy sport o‘yinlarining ommalashishiga sabab bo‘ladi. Talabalarning sport musobaqalari, chempionatlar va boshqa turdagi sport tadbirlarida faol ishtirok etishini rag‘batlantirish ham ulkan natijalar beradi. Bunday musobaqalar yoshlarni jismonan chiniqtiradi, ularning irodasini kuchaytiradi va sog‘lom raqobat muhitini shakllantiradi.

Bugun aksariyat oliy o‘quv yurtlarida talabalar soni ortib borayotgan bir paytda, sport inshootlarining zamonaviy va texnik jihozlangan bo‘lishi muhim ahamiyat kasb etadi. Sport maydonchalari yetishmasligidan talabalarning sport bilan muntazam shug‘ullanishiga ayrim hollarda to‘sqinlik qilmoqda. Bu muammoni yechishda davlat va xususiy sektorlarning hamkorligini kengaytirish, yangi investitsion dasturlar orqali zamonaviy sport majmualarini qurish va mavjudlarini rekonstruksiya qilish lozim. Keng qamrovli sport o‘yinlarini rivojlantirish, har bir talabaga sportdan unumli foydalanish imkoniyatini yaratib beradi [3].

Sport infratuzilmasini tashkil etish, uning boshqaruvi va rivojlantirilishida ijtimoiy sheriklik tamoyillaridan foydalanish ham samarali natija beradi. Oliy ta‘lim muassasalari sport klublari, federatsiyalari va boshqa jamoatchilik birlashmalari faoliyatini kuchaytirish, ular bilan yaqindan hamkorlik qilish orqali sport o‘yinlarini faol rivojlantirish mumkin. Bu usul yoshlarning bo‘sh vaqtlarini samarali o‘tkazish, salbiy illatlardan uzoq turishlariga yordam beradi. Yangi avlod sportchilarining muvaffaqiyati uchun zamonaviy texnologiyalarga asoslangan metodikalar va trening dasturlarini tatbiq etish katta ahamiyat kasb etadi. Sport o‘yinlarining rivojlantirish strategiyalarining navbatdagi jihati - xalqaro tajriba va amaliyotlarni o‘rganish va joriy etishdan iborat. Har yili xalqaro musobaqalar, turnirlar va sport festivallariga talabalarni jalb qilish, ularning bilim va ko‘nikmalarini oshirish, sport madaniyati va etikani o‘rgatish oliy ta‘lim muassasalari oldidagi dolzarb vazifalardan biridir. Yirik universitetlar va sport akademiyalari o‘rtasida tajriba almashuvlarini yo‘lga qo‘yish,

xorijiy murabbiy va mutaxassislarni taklif qilish orqali sport o'yinlari sifatini oshirish mumkin. Sport o'yinlarini rivojlantirish uchun zarur infratuzilmani yaratishdan tashqari, sport jihatidan innovatsion yondashuvlarni kiritish, masalan, ilg'or tibbiy kuzatuv va diagnostika tizimlari, sportchi sog'lig'iga e'tiborli bo'lish, zamonaviy reabilitatsiya va rekuperatsiya dasturlarini tatbiq etish yoshlar salomatligini mustahkamlaydi. Sportchilarning psixologik salomatligi, ruhiy barqarorligi ham rivojlanishning muhim ko'rsatkichi sanaladi. Shu bois har bir sportchi uchun individual yondashuvga ega bo'lgan kompleks dasturlar ishlab chiqilishi lozim [4].

Ommaviy sport o'yinlari samarali rivojlanishi uchun jamiyat va davlat o'rtasida kuchli axborot targ'iboti olib borilishi, sportga bo'lgan talab va ishtiyoqni kuchaytirish, oilalar va mahallalar miqyosida sportning ahamiyatiga doir targ'ibot ishlari olib borish lozim. Zamonaviy axborot vositalari, ommaviy tadbirlar, ommabop sport reklamalari yordamida yoshlar va aholining turli qatlamlari sportga jalb etilishi mumkin. Jismoniy madaniyat va sportga ijtimoiy-iqtisodiy rag'batlantirish vositalari, ayniqsa, stipendiyalar, grantlar, maxsus sovrinlar va mukofotlar shaklida talabalarni qo'llab-quvvatlash oliy ta'lim muassasalarida sportga ko'proq yoshlarni jalb etishga yordam beradi. Mazkur dasturlar, iqtidorli sportchilar uchun o'qish va ish o'rinlariga imtiyozlar yaratish orqali sport sohasining jozibadorligini orttirish mumkin. Talabalarga sportning ilmiy jihatlarini chuqur o'rgatish, nazariy va amaliy mashg'ulotlarni uyg'unlashtirish, ilm-fan va yangiliklarni sportga tatbiq etishga alohida urg'u berish zarur. Ustuvor ahamiyat kasb etadigan sport ilmiy tadqiqot markazlarini tashkil qilish, talabalarni sportga oid innovatsion loyihalarda ishtirok etishlarini ta'minlash oliy ta'lim muassasalari oldida turgan muhim vazifalardan biridir [5].

Ommaviy sport o'yinlarini rivojlantirishning barqaror strategiyasi yosh avlod ijtimoiy-madaniy muhitining yuksalishiga ham xizmat qiladi. Dunyoning ilg'or universitetlari tajribasida ko'rsatilganidek, sport nafaqat jismoniy rivojlanish, balki ma'naviy va ruhiy kamolot uchun ham asos bo'la oladi. Shu ma'noda har bir oliy ta'lim muassasasida sport o'yinlariga alohida yondashuv shakllantirilishi, talabalarning yosh xususiyatlari va qiziqishlariga mos sport dasturlari ishlab chiqilishi maqsadga muvofiqdir. Oliy ta'lim muassasalarida sport anjumanlari, ilmiy-amaliy konferensiyalar, respublika va xalqaro darajadagi sport musobaqalarini tashkil qilish, yoshlarning sportga bo'lgan ishtiyoqini kuchaytirish, salohiyatli sportchilarni aniqlash va rag'batlantirish strategiyaning muhim yo'nalishlaridan hisoblanadi. Talabalarning ijodiy va sport salohiyatini to'liq namoyon qilishi uchun barcha zarur sharoit va imkoniyatlar yaratilgan bo'lsa, natijada ommaviy sport o'yinlarida yuksak natijalarga erishish mumkin. Sport tarmoqlarida innovatsion loyihalar va raqamli texnologiyalarning joriy qilinishi talabalar bilim va ko'nikmalarini oshirishga, sport anjomlarining ilg'or texnologiyalar asosida ishlab chiqilishiga yordam beradi. Yangi sport dasturlari, o'yin qoidalariga yangiliklar va zamonaviy metodikalarni tatbiq qilish

orqali sport o‘yinlarining ommalashuvi va natijadorligi sezilarli oshadi. Fakultet va kafedralar kesimida sport o‘yinlarini davomli rivojlantirish uchun ilmiy-metodik asoslarni yaratish, zamonaviy trening va dasturni ishlab chiqish, sportchilar orasida salbiy illatlarning oldini olish, ularni sog‘lom hayot tarziga jalb etishda ilg‘or tajribalarni keng qamrovda tatbiq etish lozim. Shu bilan birga, iqtidorli yoshlarni doimiy rag‘batlantirish va ularning muvaffaqiyatlarini ommalashtirish sportga bo‘lgan qiziqishni kuchaytiradi. Oliy ta‘lim muassasalarida ommaviy sport o‘yinlarini rivojlantirish strategiyalari doirasida doimiy monitoring olib borish, sport faoliyatining samaradorligini baholash, turli muammolar va ularni hal qilish bo‘yicha operativ chora-tadbirlar ishlab chiqish muhim muammolardandir. Bu yo‘nalishda ilg‘or boshqaruv tizimlari, innovatsion monitoring usullari, yetakchi ekspert va mutaxassislarning tavsiyalaridan keng foydalanish talab etiladi. Sport infratuzilmasini mustahkamlash, ijtimoiy sheriklik hamda xalqaro hamkorlikni kengaytirish, zamonaviy raqamli va innovatsion texnologiyalarni tatbiq etish orqali O‘zbekiston oliy ta‘lim muassasalarida sport o‘yinlari har jabhada taraqqiy etadi. Bu orqali yoshlarda sog‘lom hayot tarzi, kuchli irodali, ijtimoiy faol va ma‘rifatli shaxslar yetishib chiqishiga keng zamin yaratiladi.

Oliy ta‘lim muassasalarida sport infratuzilmasini yaxshilash bo‘yicha so‘nggi yillarda bir qator muhim qadamlar tashlanmoqda. Avvalo, oliy ta‘lim muassasalarining aksariyatida zamonaviy sport zallari, ochiq va yopiq maydonlar, stadionlar va sport inshootlarini qurish yoki rekonstruksiya qilish ishlari olib borilmoqda. Bu bilan talabalar va yoshlarning sport bilan muntazam shug‘ullanishlari uchun ko‘proq imkoniyatlar yaratilmoqda. Yangi loyihalar asosida xalqaro standartlarga mos sport inshootlarini rivojlantirish, mavjudlarini esa ta‘mirlash va zamonaviy sport anjomlari bilan jihozlash davom etyapti. Jumladan, universitet va institutlarda yangi sport majmualari, suzish havzalari, fitnes zallari, tennis kortlari, multifunksional sport maydonchalari qurilishi hamda foydalanishga topshirilishi hayotga tatbiq etilmoqda [6].

Sport infratuzilmasini yaxshilash uchun oliy ta‘lim muassasalari mahalliy hokimiyat, xususiy sektor va xalqaro tashkilotlar bilan hamkorlikda investitsion loyihalarni amalga oshirmoqda. Bu orqali zamonaviy jihozlangan sport makonlarining soni oshmoqda. Shuningdek, sport inshootlaridan foydalanish qoidalari takomillashtirilmoqda, talabalar uchun turli sport to‘garaklari tashkil qilinmoqda, maxsus dars mashg‘ulotlari va an‘anaviy sport festivallari o‘tkazilmoqda. Yangi texnologiyalardan foydalangan holda, sport maydonlarining yoritish, xavfsizlik, texnik xizmat ko‘rsatish tizimlari ham yangilanmoqda. Mazkur chora-tadbirlar natijasida talaba yoshlarning sportga qiziqishi oshib bormoqda, ular sog‘lom turmush tarzini shakllantirmoqda va oliy ta‘lim muassasalari sport hayotida muhim o‘rin egallamoqda.

Shu bilan birga, ushbu infratuzilma orqali professional sportchilarni tayyorlash uchun ham zamonaviy sharoit yaratilmoqda [7].

**Xulosa:**

Xulosa qilib aytganda, O‘zbekiston oliy ta’lim muassasalarida ommaviy sport o‘yinlarini rivojlantirish uchun strategik rejalash, zamonaviy infratuzilma, ilg‘or boshqaruv tizimi, yuqori malakali murabbiylar, innovatsion texnologiyalar, xalqaro tajriba va keng ko‘lamli ijtimoiy rag‘batlantirish tizimlaridan keng foydalanish zarur. Ushbu strategiyalarning real hayotga joriy qilinishi davlat va jamiyat taraqqiyoti, xalqimiz sog‘lomligi hamda yosh avlodning har tomonlama kamol topishiga xizmat qiladi. Sport o‘yinlarini ommaviy rivojlantirish orqali uzluksiz va barqaror taraqqiyot sari yangi bosqichga ko‘tarilish mumkin.

**Foydalanilgan adabiyotlar:**

1. Abdullaeva, Z. R. (2018). "Talabalar o‘rtasida sport faoliyatini rivojlantirishning zamonaviy usullari". O‘zbekiston pedagogika jurnali, 3(2), 55-60.
2. Alimov, S. M. (2019). "Oliy ta’lim muassasalarida sport-sog‘lomlashtirish ishlarini tashkil etish". Pedagogik mahorat, 4(1), 73-76.
3. Azimova, D. X. (2021). "Sport o‘yinlarining yoshlarda jismoniy va ma’naviy rivojlanishiga ta’siri". Jismoniy tarbiya va sport ta’limi, 6(1), 101-106.
4. Baxramov, R. N. (2017). "O‘quv jarayonida ommaviy sport turlaridan foydalanish samaradorligi". Innovatsion ta’lim, 2(3), 47-51.
5. Boboev, Sh. T. (2020). "Yoshlar orasida ommaviy sport o‘yinlarini ommalashtirish yo‘llari". Yosh pedagoglar izlanishlari, 5(2), 33-38.
6. Ergashev, B. E. (2021). "Talabalarda sog‘lom turmush tarzini shakllantirishda sport tadbirlarining roli". Zamonaviy ta’lim, 4(4), 97-102.
7. Islomova, M. S. (2022). "Oliy ta’lim muassasalarida sport infratuzilmasini rivojlantirish masalalari". Innovatsiyalar va tajriba, 8(1), 64-69.
8. Qoriyev, K. I. (2018). "Sport to‘garaklarining talaba yoshlarda jismoniy faollikni oshirishdagi ahamiyati". O‘qituvchi va zamon, 1(2), 23-27.